

Българските фирми и зелената икономика

Иван Стойчев

The paper presents the main results from a scientific research, carried out among Bulgarian companies, about their participation in the green economy. The main purpose of the research was to find out whether the Bulgarian business has any participation in the green economy as a whole and if yes, what are the main sectors in which the companies operate, what are their main motives to participate and invest in green economy, where they have any international cooperation and what kind of business operations they apply in this field.

Key words: *international business, scientific research, environment, investments, business operations*

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременното си сме свидетели, а и преки участници в непрекъснато развиващи се и променящи се икономически процеси, в небивали до сега по своя мащаб и разнообразни по своята форма бизнес отношения и бизнес дейности. Това най-вече се дължи на интензивните глобализационни процеси, протичащи в световен мащаб (Василева, 2010). Процесите на глобализация всъщност са породени най-вече от бързото развитие на технологиите и стремежа към постигане на бърз икономически растеж, към бързо натрупване на печалби. Този стремеж обаче води след себе си и някои негативни резултати като непрекъснато намаляващи запаси от природни ресурси, използвани като суровини в производствените процеси, промени в климата, водещи до различни природни катаклизми, изчезващо биоразнообразие, намаляващи количества питейна вода.

В този смисъл в началото на XXI в., най-актуалният въпрос сякаш е въпросът за устойчивото развитие, което доведе до възникването и на едно ново направление в икономическия живот - зелената икономика. В ежедневието ни, независимо дали сме на работното си място или сме отдадени на любимите си хобита, непрекъснато сме заобиколени от теми, свързани със "зеленото" или както отбелязва в една статия д-р Тимоти Слапер "в последно време всички говорят за зеленото".

Тези новости и промените, които се забелязват в различните икономически сфери и най-вече в областта на международния бизнес, провокираха разработването и изпълнението на научен проект на тема „Глобалните предизвикателства в опазването на околната среда и промените в беше провеждането на специализирано анкетно проучване. С оглед проучване на влиянието на глобалните мерки за опазване на околната среда върху дейността на компаниите, най-целесъобразно беше да се излъчи представителна извадка.

Спецификата на репрезентативните проучвания се изразява в това, че характеристиките за дадена съвкупност се получават чрез наблюдение само на част от единиците ѝ (Converse J., Presser S., 1996). В статистическата теория са разработени различни подходи за излъчване на извадки, така че резултатите, получени от тях да могат да характеризират достатъчно ефективно цялата генерална съвкупност (Съйкова, Чолаков, 1977). В рамките на този проект беше проведено полево изследване сред българските фирми, целящо да установи дали и как те участват в зелената икономика и причините, поради които го правят. По електронен път бяха изпратени анкетни карти до над 100 фирми като от тях попълнени се върнаха 54.

Основните резултати от това проучване накратко са представени в настоящия доклад.

1. СТРУКТУРА НА АНКЕТИРАНИТЕ ФИРМИ

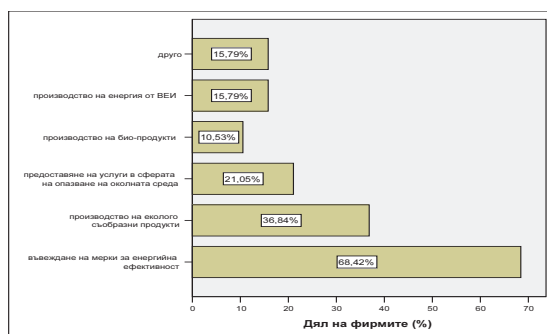
Фирмите бяха помолени да посочат годината си на регистрацията, за да може да се определи какъв опит имат на българския пазар. Всички фирми, които са посочили година на създаването си, са в интервала 1993-1998 г. – тоест те вече са утвърдени дружества. По отношение на икономическия сектор, в който работят, преобладават фирмите (29,4%), които са свързани с опазването на околната среда, следвани от фирмите в хранително-вкусовата промишленост и машиностроенето (съответно по 17,6%). Сравнително най-нисък е относителният дял на фирмите, за които услугите са основен предмет на дейност.

В проучването преобладават малките фирми, в които работят между 11 и 50 служители – 42,11%. Големите фирми с персонал над 250 души и микрофирмите – с персонал до 10 души заемат по 21% от структурата. Сравнително най-слабо са представени средните фирми, в които работят между 51 и 250 служители (15,8%). Друга съществена характеристика на анкетираниите фирми е размерът на техния оборот. Във въпросника бяха формулирани четири укрупнени интервала – до 1 млн. лв.; от 1 до 5 млн. лв.; от 5 до 10 млн. лв. и над 10 млн. лв. Очаквано, сред анкетираниите фирми преобладават малките, които имат оборот до 1 млн. лв. – 47,4%. Следват фирмите с оборот от 1 до 5 млн. лв., (21,05%) и големите фирми с персонал над 250 души и оборот над 10 млн. лв., които също са 21,05%.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Първите няколко въпроса от анкетната карта позволиха да се определи структурата на българските фирми, работещи в сферата на зелената икономика както на национално, така и на международно ниво.

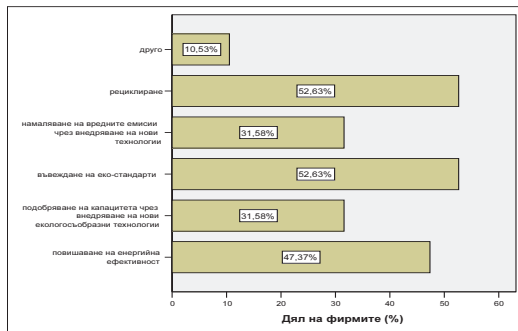
Следващият етап на проучването беше свързан с определяне точно в какво се изразява участието им в "зелената икономика". Въпросът позволява анкетираниите да посочат всеки верен от шестте възможни отговора, поради което сборът на относителните дялове надвишава 100% (фиг.1). Доминира отговорът "въвеждане на мерки за енергийна ефективност" – 68%, следван от производство на еколого-съобразни продукти – 36,84%. Всяка пета фирма предоставя услуги в сферата на опазване на околната среда, а всяка десета произвежда биопродукти. Около 2/3 от фирмите са ориентирани едновременно и към вътрешния и към външния пазар, а 1/3 от тях действат само в рамките на националния ни пазар.

Фиг. 1. В какво се изразява участието на Вашата фирма в „зелена икономика“

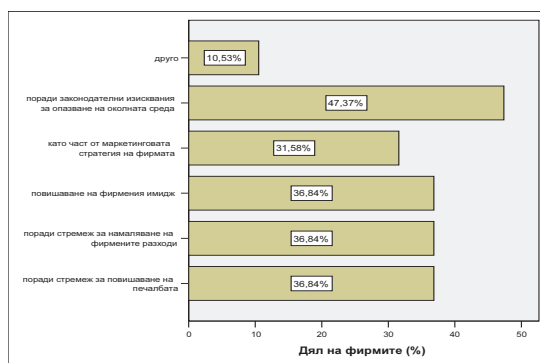
Следващият въпрос целеше да се открие в какви сфери на зелената икономика предимно инвестират фирмите. Резултатите показват, че над 50% от фирмите инвестират във въвеждането на еко-стандарты и се занимават с рециклиране. Много близък като относителен дял (47,4%) е събрал отговорът, че съответната фирма инвестира средства в областта на повишаването на енергийната ефективност.

Интересен е фактът, че сумата от относителните дялове на всички възможни сфери на инвестиране е около 230%, което показва, че значителна част от анализираниите фирми през периода 2008-2010г. са правили инвестиции едновременно в две или три области на “зелената икономика” в нашата страна. Това е една положителна тенденция, която можем да очакваме че не само ще се запази, но и дори ще се задълбочи през следващите периоди от жизнения цикъл на фирмите.

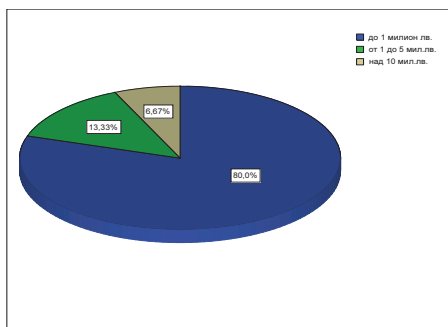
Фиг. 2. Сфери на инвестиране на фирмите през периода 2008-2010 г.

На следващата фиг. 3 са показани основните фактори, посочени от анкетираниите фирми, които са ги стимулирали да инвестират в “зелена икономика”. Сумата от относителните им дялове показва, че някои от фирмите имат две или дори три съществени причини, които са предопределили сферата на инвестиране. Около половината (47,37%) от анкетираниите са били притиснати към тази инвестиция поради законодателните изисквания, свързани с опазването на околната среда. Отговорите не дават възможност за степенуване на причините, поради които конкретната фирма е направила инвестиции в “зелена икономика”. Всяка трета фирма твърди, че това са фактори, свързани със стремежа към повишаване на печалбата, или стремежът към намаляване на фирмените разходи, или повишаване на фирмения имидж, или че зелената икономика се е превърнала в част от маркетинговата стратегия на фирмата.

Фиг. 3 Причини за инвестиране на фирмата в зелена икономика

По отношение на размера на инвестициите в “зелена икономика” е интересен фактът, че 80% от фирмите правят най-минималната възможна инвестиция под 1 млн. лв. (фиг. 4). Инвестиции в диапазона от 5 до 10 млн. лв. липсват изобщо, а всяка петнадесета фирма е инвестирала в “зелена икономика” над 10 млн. лв.

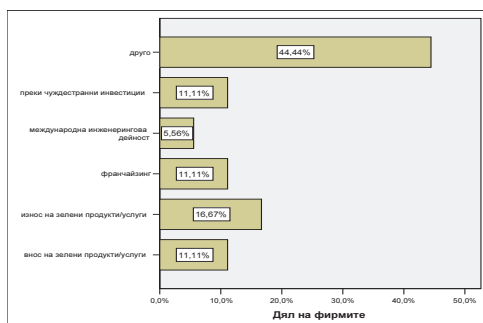

Фиг.4 Размер на инвестициите на фирмата в зелена икономика

Следващият въпрос “Вашата фирма осъществява ли международно сътрудничество с чужди фирми в сферата на опазването на околната среда?” предполага само даването на алтернативни положителни или отрицателни отговори. Отговорите показват, че преобладават фирмите, които в хода на своята дейност си сътрудничат и с чуждестранни партньори. При анализа на сферите, в които се извършва сътрудничеството на българските фирми с чужди партньори, прави впечатление, че всяка пета фирма има международно сътрудничество в областта на рециклирането. Всяка шеста е избрала формата на сътрудничество при производството на зелена енергия. Всяка десета фирма пък осъществява форми на сътрудничество при производството на био-продукти или пък при реализирането на други специфични дейности от областта на “зелената икономика”.

Разнообразни са формите на международно сътрудничество и партньорствата (било със свои конкуренти или от типа държава-бизнес, т.н. публично-частно партньорство) (Боева, Василева, 2009). Поради това и съответният въпрос от анкетната карта дава възможност за отбелязване на всеки верен от общо 11 отговора. За съжаление, както е видно от фиг 5, около половината от предвидените форми на сътрудничество не са познати на анкетираните фирми. Това са: лизингът, лицензионното споразумение, управленският контракт, промишленото коопериране и създаването на смесени предприятия.

Въпреки големите възможности за избор на отговори, около 45% от респондентите използват други, непоменати форми за международно сътрудничество. От изброените най-широко (16,67%) е застъпен износът на зелени продукти/услуги. Всяка девета фирма пък се е ориентирала към преки чуждестранни инвестиции, или към франчайзинг, или към внос на зелени стоки/услуги. Всяка двадесета фирма реализира международна инженерингова дейност.

Фиг. 5 Форми на международно сътрудничество на фирмите

Допълнително задълбочаване на анализа се получава на база на отговорите на въпроса “Защо фирмата излиза на международния пазар в сферата на “зелената икономика”? Предвидени бяха четири възможни отговора, като фирмата може да маркира всеки верен от тях. Най-широко е застъпено становището за стремеж към навлизане на нови пазари” и “друго” – съответно по 22,22%. Стремеж към по-високи печалби е поводът всяка шеста фирма да излезе на международния пазар в сферата на “зелената икономика”. Всяка осемнадесета фирма е била мотивирана за решението си да излезе на международния пазар поради липсата на възможност за реализация на българския пазар.

В рамките на проекта са анализирани още няколко аспекта от участието на българските фирми в зелената икономика, като например практиката за участие в зелени обществени поръчки, но в настоящия доклад няма да им се обърне специално внимание.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като обобщение на представените резултати от проучването на участието на българските фирми в зелената икономика и използваните бизнес операции могат да се направят няколко основни извода:

- българските фирми участват в «зелената» икономика, най-вече чрез въвеждане на мерки за енергийна ефективност, производство на екологосъобразни продукти, предоставяне на услуги в сферата на опазването на околната среда и производство на биопродукти, като болшинството от фирмите работят както на националния, така и на международен пазар
- инвестиции в “зелена” икономика се влагат най-вече за въвеждане на еко-станданти, рециклиране и енергийно-ефективни мерки
- българските фирми инвестират в «зелената» икономика най-вече за да спазват нормативните изисквания за опазване на околната среда и едва след това с цел повишаване на печалбите, намаляване на разходите и др.
- най-често използваните форми на сътрудничество са: внос/ износ на “зелени” продукти и услуги; преки чужди инвестиции; франчайзинг и международен инженеринг.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Боева Б., Василева А., „Публично-частно партньорство. Икономика, управление, предизвикателства”, УИ „Стопанство”, София, 2009
- [2] Василева А., “Международен бизнес и глобализация”, 2010
- [3] Съйкова И., Б. Чакалов, Методология и методика на статистическото изследване, Наука и изкуство, 1977
- [4] Jean M.Converse, Stanley Presser, 1996, Survey Questions: Handcrafting the Standardized Questionnaire (Quantitative Application in the Social Sciences), Sage Publications, Inc
- [5] Slaper T., The Green Economy: What Does Green Mean?
<http://www.ibrc.indiana.edu/ibr/2009/fall/article3.html>

За контакти:

доц. д-р.ик.н. Иван Стойчев, Катедра “МИО и Бизнес”, УНСС, тел: 02/ 8195 345,
e-mail: i_stoytchev@yahoo.com

Докладът е рецензиран.